

CONSILIUL NAȚIONAL ROMÂN DIN CRĂCIUNELU DE JOS (JUD. ALBA)

(7 noiembrie 1918 – 15 februarie 1919)

Vasile Mărculeț
Alexandru Bucur

În toamna anului 1918, localitatea Crăciunelu de Jos a cunoscut, asemenea majorității localităților din Transilvania o etapă de intensificare a luptei naționale. Se pare că situația a degenerat chiar în răfuiele de mică amploare între diferiți locuitori sau între unii dintre aceștia și străinii, reprezentanți ai unor instituții, care rezidau în localitate. În această atmosferă s-a constituit, la 7 noiembrie 1918, și a funcționat, până la 2/15 februarie 1919, Consiliul Național Român din Crăciunelu de Jos.

Starea tensionată în localitatea Crăciunelu de Jos, din toamna anului 1918, este confirmată de *Protocoalele agendelor Consiliului Național Român din Blaj*, din perioada noiembrie 1918-ianuarie 1919, precum și de un scurt *Memoriu* redactat de reprezentanții comunității la finalul tabelului nominal cu participanții români la Primul Război Mondial, redactat în 24 februarie 1922, la inițiativa ASTREI. În respectivul *Memoriu* se arată că „în toamna anului 1918 a fost revoluție în comună și devastări dispartante”¹. Dar, precizează în continuare *Memoriul*, „vărsări de sânge nu au fost”². Aflăm, de asemenea, din actul respectiv că „*revoluția a fost stinsă ferm*” de Garda Națională Română din localitate³.

Parcurgerea *Protocoalelor agendelor Consiliului Național Român din Blaj*, din perioada noiembrie 1918-ianuarie 1919, ne oferă o serie de informații care, în general, le confirmă pe cele din *Memoriu*, dar permit, totodată, conturarea unei imagini mai complexe a realităților. Aflăm, astfel, că sătenii, sau, cel puțin, unii dintre ei au creat dezordine, au prădat vagoane cu alimente, cu combustibil, cu produse sanitare⁴. Calmarea spiritelor și

---

¹ Arhivele Naționale. Serviciul Județean Sibiu. Filiala Sibiu, Fond Astra, Pachet nr. 1, act nr. 1b: *Tablou nominal despre locuitorii români care au luat parte la războiul din anii 1914-1918*, f. 189v (în continuare: ANSJ Sibiu, *Tablou nominal 1914-1918*); Cf. Al. Bucur, V. Mărculeț, *Participarea românilor din Crăciunelu de Jos la Primul Război Mondial (1914-1918) – un document inedit*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, XXII, 1919, 2(84), p. 16.

² *Ibidem*; Cf. *Ibidem*.

³ *Ibidem*; Cf. *Ibidem*.

⁴ *Consiliul Național Român din Blaj (noiembrie 1918 – ianuarie 1919). Protocoale și acte*, vol. I. Ediție îngrijită, studiu introductiv, indici și glosar de Viorica Lascu și M. Știrban, Cluj-Napoca, 1978, pp. 58, 61, 68, 81, *Protocolul I* (în continuare: *CNR din Blaj*, I).

restabilirea ordinii în localitate au făcut necesară prezența în câteva rânduri a reprezentanților Consiliului Național Român din Blaj, uneori însoțiți de membri ai Gărzii Naționale din Blaj sau de militari⁵.

Pe fondul acestei situații tensionate, la 7 noiembrie 1918, în prezența reprezentanților Consiliului Național Român din Blaj, locotenent Emil Negruțiu, profesorii Ovidiu Hulea și Elisa Bodocan, s-a constituit Consiliul Național Român din Crăciunelul de Jos, prin transformarea Comitetului Comunal existent⁶. Consiliul Național Român din Crăciunelul de Jos urma să-și desfășoare activitatea sub patronajul, îndrumarea și controlul Consiliului Național Român din Blaj⁷.

Componența Consiliului Național din Crăciunelul de Jos este evidențiată în răspunsul la *Ordinul Consiliului Dirigent nr. 27/1918 privind organizarea și activitatea Consiliilor Naționale Române și a Gărzilor Naționale Române locale*, redactat la 10 ianuarie 1919 și prezentat la 13 ianuarie, de președintele acestuia, teologul Nicolae Mărculeț. Potrivit comunicării acestuia, Consiliul Național Român din Crăciunelul de Jos era format din următorii 24 de membri: Nicolae Mărculețiu, teolog absolvent, președinte, Nicolae Mărgineanu, econom, Vasile Iuga, econom, Ioan Baba, econom, Mihail Comșa, econom, Ioan Pop, econom, Nicolae Pop, econom, Alexandru Mărgineanu, econom, Vasile Mărgineanu, econom, Alexandru Ganga, econom, Ioan Bărbuleș, econom, Ioan Mărgineanu, econom, Gligor Crișan, econom, Alexandru Vestemean, econom, Vasile Baba, econom, Vasile Comșa junior, econom, Ioan Goța, econom, Vasile Bărbuleț, econom, Vasile Comșa senior, econom, Ieronim Comșa, econom, Ioan Ganga, econom, Vasile Mărgineanu, econom, Teofil Coman, econom, și George Șarlea, econom⁸.

În acest punct al demersului nostru, facem precizarea că această componență din 10 ianuarie 1919, este, probabil, ultima variantă a Consiliului Național Român din Crăciunel. Numai așa se explică, în opinia noastră, absența din rândul membrilor săi a lui Ioan Mărculeț, arătat la 7 decembrie 1918 ca membru al acestuia⁹.

---

⁵ *Ibidem*, pp. 56, 58, 61, 66, 73, *Protocolul I*.

⁶ *Ibidem*, pp. 58, 59, *Protocolul I*.

⁷ *Ibidem*, p. 205, nr. VIII.

⁸ *Consiliul Național Român din Blaj (noiembrie 1918 – ianuarie 1919). Protocoale și acte*, vol. II. Ediție îngrijită, prefață, indici și glosar de M. Știrban și Viorica Lascu, Cluj-Napoca, 1980, pp. 157-158, nr. XXIII/1 (în continuare: *CNR din Blaj*, II); Cf. Gabriela Trif, *Consiliul Național Român din Crăciunel (1918-1919)*, în „Astra Blăjeană”, nr. 4(81), 2016, p. 14.

⁹ *CNR din Blaj*, I, p. 155, *Protocolul II*.

Consiliul Național Român din Crăciunelu de Jos avea în frunte un Birou, cu activitate permanentă, format din trei membri: Nicolae Mărculețiu, funcționar, președinte, secretar și controlor, Vasile Iuga, notar și Nicolae Mărginean, casier. Consiliul își desfășura consfăturile în fosta școală de stat, iar Biroul în Primărie¹⁰.

În aceeași perioadă au fost investiți și membri administrației comunale, care au depus jurământul în fața Consiliului Național Român. Aceștia au fost: Nicolae Mărginean, primar, nou ales, Ioan Baba, (I. George?), Ieronim Bărbuleț, jurați vechi, Vasile Iuga, jurat mare, Alexandru Roșu, jurat, și George Mărginean, jurat; ultimii trei erau jurați noi¹¹.

Un rol important în asigurarea unui climat prielnic desfășurării activităților din localitate a revenit Gărzii Naționale Românești. În raportul lui, transmis la 10 ianuarie 1919, Nicolae Mărculețiu consemna faptul că „la început am avut în comună 100 gardiști. În 19 nov. st. n. 1918, numărul gardiștilor s-a redus la 30; iar în 4 dec. st. n. s-a sistat de tot. Comandant de gardă a fost: Alimpiu Iuga (din loc)”¹².

Informația cu privire la numele comandantului Gărzii Naționale Române din Crăciunelu de Jos are o însemnătate aparte. Ea infirmă categoric știrea cuprinsă în *Memoriul* din 1922, care îl arată comandant al acestui organism tot pe Nicolae Mărculețiu, președintele Consiliului Național Român din localitate¹³.

Compararea informațiilor transmise de raportul lui Nicolae Mărculețiu cu cele cuprinse în actele Consiliului Național Român din Blaj, evidențiază o serie de neconcordanțe. Astfel, într-un act intitulat *Conspectul gărzilor naționale române din 32 de comune din Comitatul Alba, Târnava Mică și Târnava Mare, cu efectivul acestora în perioada 5-30 noiembrie 1918*, Crăciunelu de Jos figurează cu un număr de 56 gardiști, respectiv cu 26 de membri mai mult decât precizează Nicolae Mărculețiu în raportul lui¹⁴.

Raportul președintelui Nicolae Mărculețiu cuprinde și o scurtă însemnare despre modul de remunerare a Gărzii Naționale din Crăciunelu de Jos. Conform consemnării acestuia, „garda a fost plătită în 3 rate: rata I și a II de Blaj (în bani); rata a III de comună – în bani și bucate”¹⁵.

¹⁰ CNR din Blaj, II, p. 158, nr. XXIII/3.

¹¹ *Ibidem*, p. 158, nr. XXIII/2. În documentul publicat apare numele primului jurat vechi, Ioan Baba, în varianta „Ioan Baba I. George”, fără niciun semn de punctuație. Ne punem întrebarea dacă „I.” (mare) nu este cumva un „I.” de la „lui”, transcris sau tipărit greșit? Într-un asemenea caz, numele s-ar putea citi *Ioan Baba al lui George*; Cf. G. Trif, *op. cit.*, p. 14.

¹² *Ibidem*, pp. 159-160, nr. XXIII/6.

¹³ ANSJ Sibiu, *Tablou nominal 1914-1918*, f. 189v.

¹⁴ CNR din Blaj, I, p. 212, nr. X.

¹⁵ CNR din Blaj, II, p. 160, nr. XXIII/6.

Revenind la situația din localitate, informațiile de care dispunem ne permit să identificăm declanșarea unor conflicte serioase între localnici și unii potentăți locali. Dintre acestea se detașează conflictele cu Alfred Magnesius, administratorul moșiei Crăciunelul de Jos, achiziționată, în 1915, de banca *Siebenbürger Vereinsbank*. În contextul succeselor inițiale înregistrate de Germania în instituția financiară săsească cumpărase, „*cu ajutor din Berlin*”, moșia baronului Francisc (Ferencz) Bánffy, cu scopul de a face „*în ținutul acela curat românesc o colonie germană*”¹⁶.

Pe fondul schimbărilor survenite la finalul războiului, se pare că, sătenii au atentat la bunurile băncii săsești. Potrivit relatării administratorului Alfred Magnesius, către Consiliului Național Român din Blaj, din 15 noiembrie 1918, unii au pătruns în pădurea băncii tăind lemnele „*pe ales și la câte 50 cm până la 1 m de la pământ*”, ducând acasă până la opt care de lemne, alții, care nu aveau animale, au devastat curtea administrației luând „*carele, caii etc.*”, iar din ziua precedentă „*au început a se atinge și de nutreț*”¹⁷. La 16 noiembrie, același îi acuza pe săteni că au „*dus 500 de saci de grâu*”, deși promisese soldaților întorși de pe front câte doi saci, iar celor săraci câte două care de lemne, cărora le asigura și transportul¹⁸. Situația se avea să se calmeze la intervenția trimișilor Consiliului Național Român din Blaj, Ștefan Roșianu și Augustin Popa, care s-au deplasat la Crăciunel¹⁹.

La escaladarea tensiunilor au contribuit din plin și abuzurile proprietarilor sau administratorilor. La 7 decembrie 1918, Ioan Mărculeț, țăran din Crăciunelul de Jos, membru în Consiliul Național Român din localitate, informa Consiliul Național Român din Blaj că evreul de la moara din sat, „*vinde bucate oamenilor din Tiur pe prețul maximal de 11-12 coroane*”, în condițiile în care și „*oamenii din Crăciunel au lipsă de bucate*”, iar aceștia i-au cerut „*să nu mai vândă bucate tiurenilor, ci să le reție pentru crăciuneni*”, deși „*cer bucate pe așteptare*”²⁰. Autorul informării solicita, totodată, intervenția Consiliului Național Român din Blaj pentru reglementarea situației²¹. La 26 decembrie 1918, Alfred Magnesius reclama Consiliului Național Român din Blaj faptul că „*oamenii nu vor cu niciun preț să se bage slugi, cu motivarea că la primăvară se vor împărți moșiile și cei care vor fi aflați ca slugi nu vor primi pământ*”, solicitând intervenția

¹⁶ *Patria*, anul I, nr. 33, din 25 martie 1919, p. 2; Cf. *Unirea Poporului*, anul VI, nr. 13, din 30 martie 1924, p. 1.

¹⁷ *CNR din Blaj*, I, p. 101, *Protocolul I*.

¹⁸ *Ibidem*, p. 107, *Protocolul I*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

acestui „ca să lumineze poporul despre rătăcirea lui”²². La rândul lor, la 1 ianuarie 1919, sătenii Vasile Mărculeț și Alexandru Rațiu îl reclamau, pe Alfred Magnesiul Consiliului Național Român din Blaj, a cărei intervenție o solicitau, de faptul că „le-a dat astă toamnă case, ca să șadă în ele”, cu singura condiție „să reparaze casele (le lipseau uși, ferești, etc.)”, dar după ce au făcut acest lucru, administratorul sas „i-a provocat să iasă din case, căci bagă acolo servitori, deși mai are multe case goale”²³. La intervenția Consiliului Național Român din Blaj, acesta răspundea cinic că la acele case el „n-a făcut nicio reparație și va pune pe cine va vrea”²⁴.

Politica duplicitară a lui Alfred Magnesiul și de divizare a locuitorilor i-a adus pe unii dintre aceștia, beneficiari ai unor înțelegeri cu administratorul sas, în conflict cu Consiliul Național Român din localitate. Ca urmare, conform consemnării din 2 ianuarie 1919 a Protocolului II al agendelor Consiliului Național Român din Blaj, Vasile Mărginean și fratele său, Alexandru, precum și Vasile Goța, au reclamat Consiliului Național Român din Blaj, a cărei intervenție au solicitat-o, faptul că „dl teolog Nic. Mărculeț, cu Comitetul de acolo, nu-i lasă să-și ducă acasă lemnele câștigate din pădurea băncii săsești din Sibiu, pe baza înțeleșului făcut cu Magnesiul, în puterea căruia aveau să capete jumătate din lemnele adunate în pădure”²⁵.

Pe tot parcursul funcționării lui, Consiliul Național din Crăciunelu de Jos a avut de gestionat o situație complexă și dificilă, pe fondul unei stări tensionate aproape permanente. Modul în care și-a îndeplinit atribuțiile reiese din Raportul înaintat de președintele său, Nicolae Mărculețiu în 10 ianuarie 1919, în care se precizează că la momentul redactării actului, „afacerile administrative le îndeplinește comitetul național din loc, ajutat funcționarii de la administrația comunală”²⁶. Autorul raportului admitea că „fără îndoială, că administrația suferă în unele puncte” exprimându-și speranța că „e de dorit ca viitoarea și adevărata administrație să fie cât mai curând stabilită”²⁷.

Referitor la aprovizionarea localității, în raportul președintelui Consiliului Național Român se arată că „comuna a fost prevăzută – în parte – cu bucate de la curtea boierească din loc – proprietatea băncii săsești din Sibiu - și de la proprietarul Citron Nicolae (evreu de neam)”²⁸. Totodată, se

---

²² *Ibidem*, p. 174, *Protocolul II*.

²³ *Ibidem*, p. 182, *Protocolul II*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, p. 184, *Protocolul II*.

²⁶ *CNR din Blaj*, II, p. 159, nr. XXIII/4.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, nr. XXIII/5.

preciza în raport, „rezerve destul de respectabile m[ai] sunt încă la sus numiții proprietari, cu deosebire rezerve de cucuruz.”²⁹.

Ultima componentă a raportului lui Nicolae Mărculețiu se referă la raporturile dintre locuitori. Din acesta reiese că la data redactării lui, „ordinea în comună – peste tot – e restabilită. Viața socială și-a luat aproape mersul normal”³⁰. Totuși, se consemnează în continuare, „ici colo se mai agită spiritele din cauza purtării nu tocmai corecte a unuia sau altuia din comună”, dar „în general, funcționari puși în fruntea comunei sunt stăpâni pe situație”³¹. Ca urmare, conchide tranșant autorul raportului, „de ceva conflict vrednic de notat ce s-ar fi ivit între românii și străinii din comună nu poate fi vorba”³².

La 1 februarie 1919, prefectul comitatului Alba Inferioară, avocat dr. Ioan Pop, emitea *Ordinul nr. 133* prin care anunța încetarea activității consiliilor naționale începând cu 15 februarie 1919³³. În baza acestui ordin, Consiliul Național Român din Crăciunelul de Jos își înceta activitatea.

Deosebit de însemnată este știrea, cuprinsă în *Memoriul* din 1922, cu privire la participarea reprezentanților localității Crăciunelul de Jos la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. *Memoriul* consemnează faptul că „la adunarea de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 au luat parte aproximativ 50 persoane”³⁴.

Odată cu realizarea Marii Uniri, în evoluția națiunii române și a statului român se deschidea o nouă etapă. Localitatea Crăciunelul de Jos avea să beneficieze și ea de binefacerile acesteia.

---

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, p. 160, nr. XXIII/7.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ *CNR din Blaj*, I, p. 213, nr. XI.

³⁴ ANSJ Sibiu, *Tablou nominal 1914-1918*, f. 189v; Cf. Al. Bucur, V. Mărculeț, *op. cit.*, p. 16.

The Romanian National Council from Crăciunelu de Jos (Alba County)
(November 7, 1918 – February 15, 1919)
(Abstract)

On November 7, 1918, the Romanian National Council from Crăciunelu de Jos was established. It consisted of 24 members and was chaired by the theologian Nicolae Mărculețiu. During the same period, the Romanian National Guard was established, commanded by Alimpiu Iuga. The functioning of the Romanian National Council from Crăciunelu de Jos took place under the tutelage of the Romanian National Council from Blaj. During the entire period of its functioning, the Romanian National Council from Crăciunelu de Jos had to manage a tense situation existing in the locality. The Romanian National Council from Crăciunelu de Jos ceased to function on February 2/15, 1919.

Cuvinte cheie: Consiliul Național Român, Garda Națională Română, Crăciunelu de Jos, Blaj, Nicolae Mărculețiu, Alimpiu Iuga.

Key words: Romanian National Council, Romanian National Guard, Crăciunelu de Jos, Blaj, Nicolae Mărculețiu, Alimpiu Iuga.

